

Jan Žižka z Trocnova

Sborník projevů a přednášek

2015

Jan Žižka z Trocnova

Sborník projevů a přednášek

2015

Jan Žižka z Trocnova

Sborník projevů pronesených na slavnostních setkáních u příležitosti 590. výročí úmrtí Jana Žižky, husitského vojevůdce, která se konala 4. října 2014 v Sudoměři a 9. října 2014 v Liberci, a dalších příspěvků.

Setkání byla uskutečněna s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a obce Čejetice, ve spolupráci a za podpory Armády České republiky.

Vydává Církev československá husitská – Kulturní rada a LHODR

Editoři: PhDr. Olga Nytrová, Ing. Václav Strachota – Literárně dramatický klub Dialog na cestě – NO CČSH Karlín, Vítkova 13, Praha 8

Jazykové korektury: Mgr. Jana Krajčířiková

Grafická úprava: Milan Udržal

© Církev československá husitská, 2015

ISBN 978-80-7000-115-8

Obsah

Modlitba v místě bojiště u Sudoměře

Pozdravy a úvodní promluvy

Slovo starostky – <i>Mgr. Ivana Zelenková</i>	8
Projev k 590. výročí Jana Žižky – <i>ThDr. Tomáš Butta</i>	9
Pozdrav senátora Parlamentu ČR	
– <i>Ing. Bc. Miroslav Krejča, CSc.</i>	10
Zdravice u příležitosti výročí úmrtí J. Žižky u mohyly v Sudoměři – <i>Plk. Ing. Dalibor Zvonek</i>	11
Promluva vojenského kaplana	
– <i>Kpt. Mgr. Marek M. Švancara, Ph.D.</i>	12
Zdravice k 590. výročí Jana Žižky – <i>Nprap. Bc. Miroslav Filipčík</i>	14
Odkaz České reformace – k 590. výročí smrti Jana Žižky z Trocnova – <i>ThDr. Jiří Vaníček</i>	15
Slovo k 590. výročí Jana Žižky – <i>Plk. Ing. Petr Prskavec</i>	17
Pozdrav k 590. výročí Jana Žižky v Liberci	
– <i>Mgr. Pavel Pechanec</i>	18

Příspěvky

Jan Žižka z Trocnova a Kalicha v zrcadle kinematografie	
– <i>PhDr. Františka Vrbenská</i>	20
Stopa Jana Žižky v dějinách moravského královského města Uničova – <i>PhDr. Bohdan Kaňák</i>	32
Slovo závěrem – <i>PhDr. Olga Nytrová</i>	34

Modlitba v místě bojiště u Sudoměře

Hospodin miluje právo a své věrné neopouští. Pod jeho ochranou budou věčně. Spravedliví obdrží zemi a budou v ní bydlet navždy.

Ž 37,28-29

Bože, chceme ti vzdát díky za Mistra Jana Husa – svědka tvé pravdy. Děkujeme ti, že nám i přes staletí dává příklad svou statečností a vytrvalostí. Dej, abychom dokázali žít ve světle tvé pravdy a ze srdce ji zastávali.

Bože, děkujeme ti za bojovníka víry Jana Žižku z Trocnova a Kalicha, který své vojenské schopnosti užil k obraně vlasti a vítězil i proti přesile. Ať si vážíme své vlasti a nezapomínáme na ty, kteří pro její svobodu nasazovali a obětovali své životy.

Bože, děkujeme ti za krále Jiřího z Poděbrad a jeho úsilí o mír a sblížení mezi národy v Evropě. Bože, přej pokoj všem lidem, nastol spravedlnost, kde se děje příkoří, nepřátele ved' ke smíření a dej světu mír. Neboť ty jsi zdrojem dobra a pokoje. Amen.

Tomáš Butta
patriarcha Církve československé husitské

Pozdravy a úvodní promluvy

Slovo starostky

Vážení hosté,

dovolte mi, abych vás jménem obce Čejetice přivítala na setkání u příležitosti 590. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova. Scházíme se zde již pravidelně, a to dvakrát ročně, abychom si připomněli osobnost vsutku nevidanou, osobnost Jana Žižky, jehož ideje a učení přetrvávají dodnes.

Vítám u nás představitele Církve československé husitské a Armády České republiky. Vítám senátora Parlamentu České republiky Miroslava Krejčů. Upřímně vítám veřejnost z okresu Strakonice, Písek a ostatních měst a krajů.

Jménem obce Čejetice jsem velice potěšena, že se nám daří pořádat pravidelná setkání u památníku zde v Sudoměři a přenést se do 15. století na místo bojiště, kde v onom jarním odpoledni památného roku 1420 odolala hrstka statečných mnohonásobně přesile královských ozbrojenců. Připomínáme si chrabrého vojevůdce, který nebyl nikdy poražen, ač svedl tuhé bitvy při spanilých jízdách v Německu a Polsku. Na počest bitvy u Sudoměře navrhl akademický sochař Emanuel Kodet 16 m vysoký památník Jana Žižky, postavený z kamenných kvádrů. V roce 1925 se zúčastnilo odhalení Žižkova pomníku v Sudoměři 25 000 lidí.

Malebná vesnička Sudomeř se stává celorepublikovým pojmem díky pořádání rekonstrukce slavné bitvy, kdy Žižkovo bojiště navštívilo 22. 3. 2014 téměř 7 000 návštěvníků a to díky masivní reklamě, kterou si zajistil Plzeňský Landfrýd – hlavní pořadatel bitvy. Ohlasy byly obrovské a mnozí návštěvníci z celé republiky se těší na bitvu v roce 2015. Opětovně chci poděkovat dobrovolným hasičům, kteří zvládli parkování aut a bezpečný odjezd po bitvě.

Děkuji studentům aranžérství ze SŠ řemesel a služeb za vyrobení nových informačních desek, které se nacházejí u parkoviště a u vjezdu k sochám husitských bojovníků a směrem na Ražice. Děkuji panu Radku Velíškovi za vyrobení stylových odpadkových košů, poděkování patří obecním zaměstnancům za vzornou údržbu veřejných prostranství.

V roce 2015 si připomeneme 600. výročí mučednické smrti Mistra Jana Husa, a proto mi závěrem dovolte jeho citaci: hledej pravdu, uč se pravdu, miluj pravdu, mluv pravdu, drž pravdu, braň pravdu až do smrti.

Děkuji za pozornost.

Mgr. Ivana Zelenková
starostka obce Čejetice

Projev k 590. výročí Jana Žižky

Vážení přítomní, pozdravuji vás jménem Církve československé husitské.

Mohli bychom si položit otázku, proč v Církvi československé husitské věnujeme tolik pozornosti Janu Žižkovi z Trocnova. Nestačilo by se zabývat jen dílem Mistra Jana Husa, Petra Chelčického, Mistra Jana Rokycany a dalších? Tedy spíše muži pera než meče? Neměli bychom se jako církev soustředit na duchovní osobnosti a tohoto muže politiky a válčení ponechat stranou?

Holou skutečností dějin je, že bez vojenské obrany země by reformační myšlenky v Čechách neměly dlouhého trvání a byly by nesmlouvavě potlačeny. V tom sehrál svoji významnou roli a nesl svůj důležitý úkol právě Jan Žižka z Trocnova. Měl ve svém znaku na pečeti kalich, jenž symbolicky shrnoval celý program české reformace, za který se postavil.

Násilí nebylo v husitství prvotním programem. Svědčí o tom i Řeč o míru Mistra Jana Husa, kterou si připravil pro Kostnický koncil. Cituje v ní církevního otce Augustina z jeho spisu O obci Boží, kde je vyzdvížen mír jako nejvyšší hodnota pozemského života: „Hodnota míru je tak veliká, že ani v pozemském a smrtelném životě nic neslyšíme raději, po ničem nebažíme toužebněji a nic lepšího konečně nemůžeme nalézt.“ Důsledně pacifistické názory představuje Petr Chelčický – originální myslitel z jižních Čech. Připomeňme též mírové snahy a mise husitského krále Jiřího z Poděbrad. I když i on dokázal bojovat a bránil se proti vojskům, která vtrhla do naší země. Ale přesto mu šlo předně o mír, porozumění a spolupráci mezi národy v Evropě.

V roce 2014 se setkávají kulatá výročí spjatá s osobnostmi a událostmi doby české reformace – 600. výročí přijímání pod obojí, 590. výročí smrti Jana Žižky z Trocnova, 550. výročí mírových iniciativ krále Jiřího z Poděbrad. A na rok 2015 připadá 600. jubileum Mistra Jana Husa. Tato výročí nás přímo vybízejí k tomu, abychom neztráceli ze zřetele tyto osobnosti a události z našich dějin období české reformace. Neměli bychom na ně zapomínat ani v čase, kdy se ocitají na okraji zájmu společnosti a zabývá se jimi jen pár odborníků na historii a náboženské otázky. A tehdy, když je jim věnována pozornost až příliš velká, pak nemáme sklouznout do zjednodušujících a povrchních pohledů. Bez ohledu na měnící se nálady a zájem či nezájem doby tyto osobnosti jako Mistr Jan Hus, Petr Chelčický i Jan Žižka z Trocnova si připomínejme a usilujme o jejich hlubší poznání. Vždyť vedly svůj zápas o nadčasové hodnoty našeho lidství, který přetrvává až do našich dnů.

ThDr. Tomáš Butta
patriarcha Církve československé husitské

Pozdrav senátora Parlamentu ČR

Když jsme před pár lety začali jezdit s partou kamarádů a známých k Žižkově mohyle u Sudoměře, asi nikdo z nás netušil, co se z těchto celkem neplánovaných a spontánních akcí zrodí. Každý rok na jaře v březnu si nyní pravidelně v těchto místech připomínáme výročí slavného vítězství husitů nad mnohapočetnou přesilou (1420) a v říjnu si pak pietně připomínáme úmrtí Jana Žižky (1424).

Před několika týdny jsme v Kapitulní síni Strakonického hradu pokřtili třetí díl tetralogie „Muži na správné straně“. Autor Dušan Vávra v tomto cyklu přináší informace o válečných veteránech, o našich otcích a dědech, kteří se uměli a dokázali postavit na tu správnou stranu. Ať již to bylo před sto lety, či o pětadvacet let později, když se rozhořely globální válečné konflikty – 1. a 2. světová válka.

Ale i před těmi šesti stoletími měl náš národ své muže, kteří se dokázali postavit na tu správnou stranu. Jana Husa, Jana Žižku a mnohé další. Každá doba, každý národ potřebuje své muže na správné straně. Bylo to tak v minulosti, je tomu tak i nyní. Současná komplikovaná a vážná geopolitická situace, konflikty nedaleko od nás, vyžadují, aby i dnes zde byli muži, kteří budou vědět, kde je ta správná strana, a nebáli se na ni postavit. I proto je zapotřebí si neustále připomínat naši historii a hledat v ní poučení. Aby měl náš národ i budoucnost.

Ing. Bc. Miroslav Krejča, CSc.
senátor Parlamentu ČR

Zdravice u příležitosti výročí úmrtí J. Žižky u mohyly v Sudoměři

Vážený pane patriarcho, vážená paní starostko, vážení hosté, dámy a pánové, přátelé.

Rád bych upřímně poděkoval za pozvání, kterého si skutečně velice vážím, a pozdravil toto slavnostní shromáždění.

Já jsem na tomto místě před rokem mluvil o armádě jako o pokračovateli tradic husitských a vyslovil jsem přesvědčení, že naši vojáci jsou jejich důstojní nástupci.

S potěšením jsem si přečetl v programu tohoto setkání, že se představitelé Církve československé husitské rozhodli dekorovat bojový prapor 251. protiletadlového raketového oddílu pamětní stuhou. Pro vojenskou jednotku a její vojáky je to jedno z nejčestnějších ocenění.

Dovolte mi upřímně poděkovat panu patriarchovi za tento projev uznání a příslušníkům oddílu srdečně poblahopřát k tomuto významnému ocenění.

Neodpustím si v závěru pohladit svoje vojenské srdíčko vzpomínkou na to, že i já jsem měl tu čest být v minulosti příslušníkem tohoto oddílu.

Děkuji za pozornost.

plk. Ing. Dalibor Zvonek
emeritní zástupce velitele
25. protiletadlového raketového pluku
„Tobruického“ Strakonice

Promluva vojenského kaplana

Dámy a pánové, vážení hosté,

Letos si připomínáme 100 let od vypuknutí první světové války. Tento konflikt přinesl změnu pohledu na mnoho dosud zažitých věcí. Nakolik všechno zlé je i na něco dobré, naše země získala díky fiasku Rakouska-Uherska svobodu a možnost jít do budoucna svou vlastní cestou. Naše armáda dodnes ctí odkaz legionářů, kteří výrazně přispěli k vybudování Československé republiky i tehdejších ozbrojených sil. Někteří naši spoluobčané však vytrvale devalvují postavení vojáků, zřejmě pod vlivem určitých historických skutečností, které sami vojáci nemohli vůbec ovlivnit.

Československé legie také dodnes v naší společnosti vyvolávají rozporuplné pocity, podobně jako husité, působící pro změnu přímo v našich zemích o několik staletí dříve. Dovolte mi připomenout určité paralely, které tato dvě „hnutí“ propojují, překlenují věky a přinášejí inspiraci dalším, nejen vojenským generacím. Pojďme společně hledat cestu smíření kontroverzí, tak příznačných pro českou mentalitu.

Naši legionáři záměrně používali husitskou symboliku, jak na bojových praporech, tak v názvosloví. Musíme si přiznat, že po několika staletích strávených pod „ochranou“ Rakouska-Uherska bylo nelehké najít inspiraci a navázat na tradici vlastního vojska. Nic proti předešlým pánům, kteří jistě nepřinesli jen špatné věci, jak se nám snaží vsugerovat obrozenci, ale rakouskou armádní tradici nešlo jednoduše použít, zvláště pokud s ní byli legionáři v přímém střetu.

Kolik nám toho v historii zápasu za sebeurčení zbývá? Pokud se snížíme na úroveň pouhého pragmatismu, zůstává nám právě husitské hnutí. Podobně jako legionáři je někdy označováno za plenitele, zloděje a vlastizrádce. Tento pohled můžeme i dnes nalézt především u některých římských katolíků, popřípadě monarchistů. I tato paralela mezi husity a legionáři budí naši pozornost, ač s ní sami nesouhlasíme. Avšak jako názor ji musíme respektovat.

Jednání legionářů, podobně jako dříve husitů, jistě nebylo v mnoha ohledech ideální. Ale musíme vzít v potaz, jak se chovali jejich odpůrci? Říká se: „Na hrubý py-

tel hrubá záplata“ nebo také „když se kácí les, létají třísky“. Lidová moudrost může přinést jednoduché odpovědi na složité otázky. Nevím, zda je tomu tak i v tomto případě. Ale jisté je, že přes všechny paradoxy slavili husité i legionáři až neuvěřitelná vítězství. Byli to opravdu šikovní a důvtipní bojovníci. To dodává pocit hrdosti i současným generacím vojáků, pro které je někdy těžké nalézt motivaci ke službě při neustálých reorganizacích.

Naše armáda v průběhu komunistické éry je opět vnímána rozporuplně. Několik generací mladých mužů se tak možná stalo „chlapy“, ale odnesli si určitou pachuť, která ovlivnila pohled na vojáky jako takové. Současné profesionální ozbrojené síly hledají cestu, jak se vyvarovat excesů minulosti, ale zároveň vytěžit to dobré z naší vojenské historie. Nastínil jsem některé z otázek, které „vrtají“ hlavou nejen vojákům, ale pro ně znamenají mnohem více, protože pevné zakotvení každé armády ve vlastní tradici je předpokladem k úspěchům v budoucnosti.

Děkuji za pozornost.

Kpt. Mgr. Marek Maxim Švancara, Ph.D.
vojenský kaplan

25. protiletadlového raketového pluku „Tobruckého“ Strakonice

Zdravice k 590. výročí Jana Žižky

Vážené dámy, pánové, významní hosté, vojáci,

je pro mne velkou ctí hovořit na místě tak významném pro historii českého národa u příležitosti 590. výročí úmrtí jednoho z nejvýznamnějších vojevůdců našich dějin. Navíc se dnes uskuteční dekorování bojového praporu, což je pro vojáky vždy významnou událostí. Bojový prapor je symbolem cti a odvahy každého vojáka, který pod ním slouží. Jsme hrdí na to, že se při těchto významných dnech spojuje historie se současností a my tak můžeme navazovat na slavnou tradici husitství.

Děkuji za pozornost.

Nrap. Bc. Miroslav Filipčík
vrchní praporčík
25. protiletadlového raketového pluku „Tobruckého“ Strakonice

Odkaz české reformace – k 590. výročí smrti Jana Žižky z Trocnova

Nebudu dnes mluvit o Janu Žižkovi /nar. 1360/ ani jako historik ani jako vojenský expert, který by hodnotil „in genia“ vojenského стратега Jana Žižky.

Bliží se 600. výročí mučednické smrti Mistra Jana Husa, a tak se krátce společně s vámi zamyslím nad poselstvím života a díla Jana Žižky, jehož Jan Hus hluboce ovlivnil, a nad otázkou „a co já, byl-li Jan Žižka“.

O Žižkově čase „nezralých malin“, o čase jeho ambiciózního dravého mládí, kdy se nebylo příliš čím chlubit, o této etapě jeho života Žižkovi příznivci buď příliš nemluví, nebo říkají, že toto období není důležité. Ti, kteří nejsou Žižkovi a české reformaci nakloněni, toto období využívají v hodnocení proti němu. Nekloním se ani k jednomu.

Jan Žižka byl ze zemanského rodu, narodil se na trocnovské tvrzi. Mluvíme-li o jeho mladém věku, nemusíme skrývat ani jeho selhávání, ani jeho nejistoty. Janův příběh je příběhem životní cesty, která mi v mnohém připomíná cesty postav biblických evangelií.

První období Žižkova života je časem hledání. Po stabilní osvětlené křesťanské vládě Karla IV. přichází společenská destabilizace, církev se v mnohém zpronevřuje svému poslání „být světu světlem a solí“. Události samozřejmě ovlivňují i život Jana Žižky. V čase nejistot hledá jistotu, v čase proměn hledá stabilitu, v čase zmitání, intrik, zápasů hledá pokoj své duše. Pozorně sleduje události, v nichž se zatím ne zcela orientuje. Zná snahy Wiklefovy, sleduje dění na pražské univerzitě, sleduje Husovo úsilí o nápravu. Hus říká: „Běda mně, budu-li mlčeti, neboť lépe je mi zemřít, nežli se nestavěti proti veliké špatnosti, jež by mne učinila účastníkem viny a pekla. Mluv Pravdu, miluj Pravdu, braň Pravdu a pravdu každému přej.“

V té době nastává zřetelný předěl v Žižkově životě, kdy se jej hluboce dotklo biblické slovo prezentované Janem Husem v Kapli betlémské. Vidíme Jana Žižku skloněného a zadumaného pod Betlémskou kazatelnu. Žižka nevzhlíží k Husovi jako k idolu doby, nechává se Husem vést k Boží Pravdě, nechává se Boží Pravdou ovlivnit a proměnit. Proto královna, velmožové, prostí lidé přicházejí do Betlémské kaple, aby v Boží Pravdě, Husem zvěstované, našli existenciální odpověď v neklidu doby, v neklidu osobním. Hus říká: „Ježíš je skalou vašeho života, na něm svůj život postavte, Boží Pravdu číňte, braňte až do skonání a naleznete pokoj a mír časný i věčnou spásu.“ Toto období Žižkova života je časem katarze, probuzení.

A pak se již setkáváme s Janem Žižkou, krystalickou křesťanskou osobností, která užívá jemu Bohem dané dary v zápasu o Pravdu Božího slova. Jistý ve víře, jistý v Boží Pravdě naplňuje biblické: „po ovoci poznáte je“. Když je s námi Bůh, kdo je proti nám. Přišel čas bránit Boží Pravdu nejen slovem, ale i zbraní.

Geniální vojevůdce a vojenský stratég se podobá starozákonním osobnostem, které ve jménu Božím vítězily i nad velkou přesilou nepřátel. Série bitev včetně sudoměřské toto dokládá. Každá válka je ve svých důsledcích a projevech strašná, i války husitské, ale byla to válka zvláštní tím, že v ní nešlo o statky, majetek a moc, jak to ve válce až dosud bývá, byla to válka obranná, v níž byla hájena idea, totiž Boží Pravda.

Tradiční sudoměřská setkání – i to dnešní – je zahrnuto v projektu „Odkaz české reformace“.

A je zřejmé, že Pravda, kterou Mistr Jan Hus žije i v ní umírá, je stále platná i pro nás, je aktuální v proměnách času. Stejně tak dnes a zvláště dnes je třeba rozpoznávat, co je pravda a co je lež, a aktivně na straně pravdy stát. A to je poselství Jana Žižky z Trocnova.

A v závěru pozdrav Jana Žižky z jeho korespondence, z 26. března 1423: „Milost Ducha svatého račiž přebývati s vámi i s námi a osvítiti srdce i rozumy naše k vůli Synu všemohoucímu. Bratřie v Pánu Bohu nejmilejší!“

ThDr. Jiří Vaníček
přednosta odboru kultury ČČSH

Slovo k 590. výročí Jana Žižky

Vážené dámy, pánové, vážení hosté,

je mi velkou ctí a jsem moc rád, že mohu být přítomen dekorování bojového praporu 251. protiletadlového raketového oddílu stuhou Církve československé husitské.

Každá stuha na bojovém praporu má připomínat nějaký významný okamžik nebo událost v životě vojáka a právě dnešní den je jedním z nich!

Je to pro nás, jako pro vojáky, důležitá chvíle a vyvrcholení dlouhodobé spolupráce s obcí a Církví československou husitskou.

Rovněž je to signál, že přítomnost armády v regionu je vnímána pozitivně nejen veřejností, ale i církví, a že naši vojáci dokážou dát své práci i přidanou hodnotu.

Zároveň nás to zavazuje v této spolupráci pokračovat i nadále minimálně se stejným nasazením.

Děkuji

Přeji vám příjemný den.

Plk. Ing. Petr Prskavec
velitel jednotky

Promluva k 590. výročí Jana Žižky v Liberci

Milé sestry, milí bratři v Kristu, vážní přátelé,

chtěl bych vás pozdravit a vyjádřit radost nad tímto naším setkáním. Bohužel mnohdy pociťujeme, že se dnes příliš nenosí vyjadřování úcty Janu Žižkovi.

Je to jistě dáno dobou, naše okolí o něm smýšlí často velmi povrchně a za Janem Žižkou i za celým husitským hnutím je viděna především krev, násilí, a tak se pěstuje a chová i jistá polemika s tímto údobím našich dějin. Je to bezesporu projevem vlivu myšlení postmoderny a zřejmě i jistým odrazem českého prostoru a nazírání na sebe samé.

Pokud si v dobrém připomínáme osobnost našich dějin, Jana Žižku, připomínáme si tak i prvek jisté mužnosti a to je čímsi, co se, lidově řečeno, ani dnes nemůže příliš nosit. Mužnost a její spiritualita je však silou, která byla v dobách Jana Žižky čímsi velmi výrazným a zcela podstatným. Nebylo proto vůbec náhodné označení, které si po smrti svého vojevůdce jeho lidé sami vybrali. Muži, ženy, kteří patřili do svazku jeho vojsk, začali si říkat Sirotci. Vycházeli z pocitu velké ztráty. Měli totiž k slepému, starému muži vztah, jako mají dospělé děti ke svému otci. Vědomí ztráty je dovedlo nejen ke zmužilosti ve zbrani, ale také ke vztahu k životu, k jeho úkolu a ke službě Evangeliumu.

Z dnešního pohledu mnohému nerozumíme a také dost dobře ani nemůžeme rozumět. Šest století je příliš dlouhá doba. Je ovšem otázkou, zda prvky zmužilosti nepotřebujeme i my, lidé roku 2014. Zda naši společnosti nechybí výrazní otcové: tedy muži, kteří celou svou osobností nesou odpovědnost za ty, kteří na ně spoléhají. Jistě, mohli bychom se takto ptát i po ženách-matkách, které mají na starost nejen své nejbližší, ale i širší společenství. Zdá se ovšem, že proměna současnosti především vykazuje jistý nedostatek mužnosti, nebo, chcete-li, otcovské energie oběti a vztahů, odpovědnosti k Bohu, a ztrácí tím na síle celá společnost.

Žijeme v historických dobách, které nejsou ničím příliš výrazné. Dějepisci, až budou naši současnost popisovat, budou psát z pohledu dějin o době klidu. Mužnost je však čímsi, co může nutně v budoucnu chybět.

Vážení a milí, dnešní setkání podle všeho vyjadřuje nejen úctu k 590 letům, jež uplynula od skonání vojenského velitele, ale také úctu prvkům ve společnosti, které chtějí nést odpovědnost, které míří kamsi výš, přes vše zemité, hledá sílu nepovrchnosti, opravdovosti.

Mgr. Pavel Pechanec

biskup královéhradecký Církve československé husitské

Příspěvky

Jan Žižka z Trocnova a Kalicha v zrcadle kinematografie

Minulost v dějepisném kaleidoskopu

„Češi se bojí budoucnosti a na minulost pořád někdo plive,“ napsal nedávno ve svém blogu producent Jakub Horák. Husitské hnutí se svou druhou nejvýznamnější postavou, Janem Žižkou, se stejně jako jiné děje a osobnosti našich dějin stalo často kritizovaným objektem, podrobeným přehodnocování. Z nedostatku současných událostí, které by podpořily fenomén národní hrdosti, je in, čili módní, přehrabovat se v historickém depozitáři, uložené exponáty nešetrně vyjímat ze schránek dobového kontextu a obracet je naruby.

Husity stíhala nenávist po celou jejich dávnou existenci; očerňování sílilo v dobách rekatolizace; v postmoderní éře rozdmýchal negativní stanoviska fakt, že „husitskou revoluci“ zcizil rádooby komunistický režim k vlastní propagandě.

Tak, jak rozporuplný je pohled na husitství, tak se mění i podoba Jana Žižky z Trocnova a Kalicha. V poslední době se objevily i názory zpochybňující Žižkovu vojenskou genialitu, uznávanou dokonce jeho odpůrci. Vozová hradba již byla využita dříve v Asii, taktiku v bitvě u Sudoměře odkoukal u Azincourtu, kde se za stoleté války střetla francouzská a anglická vojska. Zdůrazňuje se jeho krvelačnost a „lupičská“ epizoda, k níž se připojuje obecně formulované obvinění z rabování během válečných tažení; přitom není známo, že by se Žižka během své účasti na vojenských akcích sebeméně obohatil.

Historie je vskutku dcerou času: mění se výkladové vzorce, společenské klima, politická objednávka. Jako hořce komický doklad poslouží i pasáž z Černých baronů Miloslava Švandrlíka: kasárna jsou vyzdobena moderní freskou zpodobňující „báječně senilního Žižku“ a na rozkaz majora Halušky, přezdívaného Terazky, malíř vymění vojevůdci palcát za samopal.

Aktuára Roubíčka z Jiráskovy Filosofské historie proslavilo rčení: „Žižka a císař Josef, to byli Čechové!“ Dnes by jeho názor, za oněch časů menšinový a převratný – vždyť neměl husitského vůdce „za loupežníka a krutého vraha“, vyvolal polemiku jak kvůli Habsburkovi, tak ještě více kvůli tábořskému hejtmanovi. Přesto nemizí z paměti národa. V roce 2005 uspořádala Česká televize anketu Největší Čech, v níž lidé zařadili Jana Husa i Jana Žižku mezi deset nejvýznamnějších osobností. Žižku nelze vydávat za světce – má však právo, aby byl posuzován ve světle neklidné, zlomové epochy, v níž deklinoval vrcholný středověk.

Nemůžeme pochopit husitské hnutí ani osudy Jana Žižky, pokud nebudeme obeznámeni s tehdejší kulturou, sociálními a hmotnými podmínkami, s duchovním nadstavbou, s politikou odedávna po dnešek spletitou a prostou etických zábran.

Křesťanští králové si navzájem pobíjeli poddané a plenili svá území, aby se hospodářsky oslabili a získali ve válce výhodu. Křižácká vojska oblehla Cařihrad a zde-

vastovala metropoli Byzantské říše tak, že již nikdy nenabyla dřívější moci a krásy. Katolické státy střední a západní Evropy v druhé polovině čtrnáctého století z konkurenčních důvodů nechaly osmanské uchvatitele, aby ovládli Balkán, a pak se nestačily bránit tureckému nebezpečí.

Je nutno vzít v potaz ekonomickou situaci drobné šlechty v té době. Zemané (gentry) v našich zemích se živilí zemědělstvím, pokud k tomu maličká léna stačila, případně se uchýlili ve vrchnostenské správě. Jejich majetek představovala nevelká tvrz, většinou sroubená ze dřeva, pár nevolníků, trocha polí. Dobový popěvek si z chudých vladků dělá posměšky, když líčí, jak pán z Nemanic dává dceři věno: čtyři kachny, věnec sušených hub a hrnek medu.

Jestliže na počátku dvacátého století nižší šlechtic bez jmění uložil predikát do truhly a věnoval se třeba krejčovině, takový krok byl i v deklinujícím středověku těžko realizovatelný, společensky naprosto neprůchodný. Čeští i moravští zemané nezřídka podělili zboží, které k obživě nepostačovalo, případně ho v nesnázích museli zastavit či prodat... nebo jim jednoduše scházely vlohy k úspěšnému hospodaření. Není divu, že se velmi často nechávali najímat jako žoldnéři do cizích vojsk. Neměli nouzi o angažmá, protože tuzemští bojovníci se těšili pověsti vynikajících válečníků odedávna až po dnešek, ať se jedná o členy skupin historického šermu či příslušníky mezinárodních ozbrojených jednotek.

Loupežné skupiny, jako byla záškodnická rota Matěje zvaného Vůdce, k němuž se přidal Žižka – tehdy téměř padesátiletý, se vyskytovaly daleko častěji, než bychom ze zorného úhlu spořádaného dneška byli ochotni připustit. Napětí mezi drobnou šlechtou a panstvem sílilo a za nepevné vlády Václava IV. docházelo stále častěji k ozbrojeným konfliktům.

Jan Žižka známý neznámý

O muži, který ve skromnosti a pokoře podepisoval své listy „Jan Žižka z Kalichu, správce lidu táborského v naději Boží“, víme málo. Historické záznamy ze zhruba posledních šesti let života, před tím jen pár konkrétnějších údajů; jeho dopisy a vojenský řád, jehož je tvůrcem, nastiňují pouze střídmost charakteristiku. Ale slova z dokumentů mohou být chápána a vykládána odlišně – málokdy poskytují jednoznačný obraz.

Není snadné nalézt objektivní stanovisko. Vždyť husitská doba sama byla spleť. Je obtížné orientovat se v politice dnes, kdy ji můžeme navenek sledovat v přímém přenosu a naplno prožívat její důsledky, přičemž máme k dispozici bezpočet informací (které nám leckdy z doby před pěti sty lety chybí) a jen o něco méně zasvěcených komentářů – i konspiračních teorií...

Projevoval Žižka opravdu mimořádnou krutost a nesmlouvavou přísnost? Nese zodpovědnost za každé násilí, které je mu přičítáno? Podílely se na jeho kontroverznějších (z dnešního hlediska) rozhodnutích a skutcích negativní povahové rysy? Nebo za nimi stálo vědomí zoceleného vojáka, který chápe, že tvrdost a pevný řád jsou pro vojsko i rodící se novou podobu společnosti nezbytné? Zastával určitou politickou linii a snažil se ji v rámci možností prosadit, nebo těmto záležitostem nerozuměl a vyhybal se jim? Zdá se však, že se řídil vizí současně racionální a du-

chovní; ve své hluboké víře použil pro Boží pravdu nástroje povýtce pragmatické, v reálném rozměru.

Některé hádanky a bílá místa Žižkova curricula vitae se podařilo odkrýt, byť stíny pochyb zůstávají. V tuto chvíli se zdá jasné, že čáslavská kalva by měla náležet Žižkovým ostatkům; že na počátku husitských bouří dosáhl šedesátky (nicméně člověk, pokud se dožil tohoto věku, nebyl o nic méně fyzicky a psychicky aktivní než dobře udržovaný současník); že dokumenty, které se údajně týkaly jeho otce, opravdu zmiňují Jana, budoucího vojevůdce. Že jméno Žižka je zřejmě přezdívkou, vztahenou k poškozenému zraku.

Jenže... Jak přišel dospívající hoch ke svému těžkému zranění? Ránu podle výzkumu nezpůsobila nehoda, ale zasadila ji zbraň. Došlo k tomu při bojovém výcviku, nebo v krvavém střetnutí? Byl za mlada opravdu tak špatný hospodář, jak usuzují někteří badatelé? Proč se přidal k Matěji Vůdci? Stal se lapkou z touhy po dobrodružství (to stěží, vzhledem k zralému věku), kvůli obživě, ze specifických osobních důvodů? Zdá se pravděpodobné, že se vlastně jednalo o formu králem podporované partyzánské války proti Rožmberkům... a Václav IV. pak poskytl svému bojovníku amnestii, ochranu i velmi slušné zaměstnání dveřníka (zřejmě „šéfa ochranky“). Doprovázel Jan z Trocnova, řečený Žižka, královnu Žofii v jejím svatebním průvodu jako jeden z „bodyguardů“ za nejisté a nebezpečné politické konstelace? Působil později jako její komorník?

Proslýchá se, že velké množství materiálu, který překvapivě odhaloval šerá místa v osudech Jana Žižky a zahrnoval především období do roku 1419, nashromáždil a zpracoval Miroslav Ivanov při práci na své knize Kdy umírá vojevůdce. Do výsledné podoby této monografie již nebyly zahrnuty z důvodu překročení předpokládaného rozsahu, a po spisovatelově smrti údajně zmizely.

Byl zeman z Trocnova ženat jednou či dvakrát, a jeho choť nesla jméno Kateřina, nebo se tak jmenovaly obě, či jeho dcera? Jaký vztah měl ke své ženě a k bratru Jaroslavu (Jarošovi)? Jaké byly jeho rodinné poměry a emoční vazby? Odešel z Tábora a veškeré své snahy věnoval Oseckému, východočeskému svazu kvůli personální rivalitě, názorovým neshodám, klimatu nesnášenlivosti a vyhraněným náboženským postojům? Co cítil ke králi Václavovi Lucemburskému, když se nakonec postavil proti němu? Do jaké míry ztratil zrak po zranění u hradu Rábí? Proč se sám nikdy nechopil nejvyšší zemské moci, i když k tomu měl několikrát příležitost – a nevyužil ji? Necítil se jí hoden? Viděl své poslání jinde? Nepřipadalo by mu to čestné, jemu, který měl smysl pro přátelství, cenil si rovnosti (být v limitech tehdejších sociálních struktur) a bratrství? Vždyť byl v tomto duchu i svými druhy označován... bratr Žižka!

Vytvořil vojenský systém, který byl ve své podstatě komplikovaný: tvořily ho důmyslné a organizačně nejednoduché přesuny vojska, dokonale připravená spolupráce jednotlivých druhů zbraní, sofistikované nasazení vozové hradby. To vše mohlo fungovat jen se dvěma podmínkami: s železnou kázní a obrovským vnitřním nasazením každého z bojovníků, stimulovaným vírou ve společnou věc... její oprávnění a Boží podporu.

Tak tedy jak? Romantický vlastenec? Krvavá šelma, obluda? Mstitel? Nepřemožitelný vůdce národního vojska? Geniální stratég a taktik? Válečník, který netouží

po moci ani majetku, ale obhájuje Husovu pravdu, Boží pravdu, v níž uvěřili nejen urození, ale především ti prostí – národ?

Mnohé z podstaty zaznamenaných skutků Jana Žižky neodhalí sebeobjektivnější analýza dochovaných podkladů. Musely totiž vycházet z vnitřních pohnutek slavného vojevůdce, zkušeností, osobnostního profilu, priorit a zásad. O intimnějších složkách jeho vnitřního života nevíme prakticky nic.

Hledání portrétu

Potřebujeme dobovou podobiznu, portrét, z něhož můžeme získat výchozí opěrný bod, pokud ovšem odečteme clony specifických uměleckých hodnot, dějinně podmíněných estetických a ideologických měřítek. Jistě, i fotografie klame (a to ještě nemusejí zasáhnout grafické editory), ale podobizny dávných osobností byly leckdy velmi věrné, dokázaly postihnout i nitro zobrazovaného subjektu. Pro příklad stačí uvést slavný Goyův skupinový portrét rodiny španělského krále Karla IV.

V Žižkově případě bychom měli vycházet z grafické rekonstrukce, kterou na základě výzkumu části jeho lebky vytvořil antropolog prof. Vlček s využitím Gerasimovovy metody. Potvrzuje obě zranění očí a velmi výrazný, klenutý orlí nos. Protože k zasažení došlo u nedospělého jedince, kromě ztráty zraku malý Jan zaplatil i asymetrií tváře. Na zbytcích lebky se obličejová část dochovala pouze rudimentálně, ale i tak je jasné, že levá líce zůstala menší, deformovaná; těžko říci, nakolik byly poškozeny a znetvořeny měkké části.

Vyskytly se názory, že zmrzačení, jímž poloviční ztráta zraku byla, a dnešními slovy formulováno „snížené společenské uplatnění kvůli vzhledovému defektu“ chlapce a později muže determinovalo, že zanechalo negativní stopy na jeho psychice. Odtud prý pramenila i Žižkova tvrdost či dokonce krutost. Odplácel společnosti diskriminaci, kterou jeho postižení a vzhled přivolávaly. Je fakt, že středověk se díval na slepotu (i jiná podobná omezení), na mrzáky a fyzické postižení s pohrdáním anebo výsměchem. I dnešní lidé reagují mnohdy nejistě, pokud se potkají s bližními, kteří nesou trvalé fyzické či psychické manko. Na druhou stranu, zranění z bitevního pole či lovu bývala více než častá a nesla známku chvályhodné odvahy a statečnosti.

V boji Žižkovi jistě ztížené prostorové vidění nevadilo, jak potvrdí každý, kdo se věnoval historickému šermu. Ostatně na lebce jsou patrná dvě další, těžší zranění na temeni a v týle. Defekt Žižkovi nepřekážel ani při vedení bitev, ostatně dějiny znají více jednookých vojevůdců (a velmi úspěšných): Hannibal Barka, Sertorius, Kutuzov, Horatio Nelson nebo maršál Rommel. A ještě něco podstatného, z průzkumu zbývajících kosterních pozůstatků vyplývá, že slavný válečník byl nevysokého vzrůstu.

Fyziologické prvky částečné rekonstrukce Žižkovy podoby i kronikářské záznamy implikují, že Jan z Trocnova měl sklony k cholerickým reakcím – pokud nevezmeme v úvahu, že úspěšný bojovník v kterékoliv době především impulzivně reaguje na kritické podněty. Vavřinec z Březové, autor Husitské kroniky a Žižkův současník, který ho znal osobně a poměrně dlouho (možná již od doby, kdy se Jan

Žižka dostává ke dvoru krále Václava, mezi vládcovy familiares), hovoří o muži „nad obyčej smělém a udatném“. Vynechává však moudrost, jakou idealizované vize mají tendenci přičítat táborskému veliteli. Nezmiňuje ani uvážlivost a prozíravost – ačkoliv z hlediska vojevůdce tyto vlastnosti Žižka projevil v bitvách, ve smyslu rozvahy a předvídativosti.

Rozhodně byl charismatickou osobností, disponující inteligencí, důmyslností i střizlivým úsudkem; svým formátem převyšoval téměř všechny husitské hejtmány. Vystává podoba silného, energického muže, vojáka „tělem duší“. Muže, který nebyl příznivcem politikaření, fanatismu a bezobsažných jednání, ale měl pevně politické a náboženské přesvědčení. Podobně jako jiní velcí válečníci v historii (třeba Rodrigo Díaz de Vivar, známý jako El Cid) se dá označit za prostého muže – z psychologického hlediska konsistentní mentality, rozhodně ne ve smyslu intelektuální úrovně (to naopak!). Podobal se jim i dalším typickým rysem: sounáležitostí se spolubojovníky, sdílením drsných bojových podmínek a osobní skromností.

Historik Jiří Kejř vyslovil bonmot, že kolik autorů, tolik Žižků. Přesto se zdá, jako by nejen beletristé, ale i mnozí historici měli sklon vnímat Jana Žižku jako historický monument, artefakt, jehož velkolepost nebo defekty posuzují.

Týká se to výtvarného umění, které přímo hýří rozpornými podobiznami našeho nejslavnějšího válečníka. Pokud vynecháme sochařství, nacházíme podoby od běsného válečníka na bitevním poli Grunwaldu dle Jana Matejka, přes umírajícího zchrdlého starce na litografii Josefa Kočího, národně pojatého triumfujícího vojevůdce Mikoláše Alše, chmurného Kubaštova Božího bojovníka, Liebscherova kultivovaného, vizionářského patriarchu, až po dřevoryt Karla Štěcha, v němž je Žižka pojat civilně realisticky jako dobový válečník, třebaže v nezbytné kožešinové čapce a s palcátem, v pozadí projíždějí válečné vozy... Z té nevelké grafky vyzařuje hrozivá sláva husitského vojska. Už jsme na ni zapomněli, ale stačí zaposlouchat se do chorálu – a porozumíme až do hloubi srdce.

Husité ve filmu

Je trochu smutné, že si český film všímá tak málo husitství, přes všechny rozpory a dilemata jedné z nejslavnějších a nejvýznamnějších kapitol našich dějin. Jistě hrají roli náklady na výrobu historického opusu. Podle vyjádření režiséra Jana Hřebejka by dnes produkce kteréhokoliv z historických filmů Otakara Vávry, včetně jeho Husitské trilogie, vyžadovala investici ve výši miliardy korun.

Za celou éru existence kinematografie a naší republiky – tedy téměř sto let! – vzniklo s husitskou tematikou šest hraných filmů, pár animovaných snímků, záznam divadelního představení a jeden středometrážní dokument ze zahraniční produkce. Mimo to se husité epizodicky mihnou ve dvou filmech, natočených na počátku nové éry a na sklonku té chátrající. Je příznačné a smutné, v jaké konstelaci...

Nedlouho po vyhlášení samostatného Československa, v roce 1919, mířil na plátna kinosálů heroicky pojatý, vlasteneckým zanícením kypící film nazvaný Utrpením ke slávě. Mapoval význačné okamžiky české minulosti s jejich slavnými protagonisty. Snímku se ujal tehdy oblíbený atraktivní herec a režisér Richard František Bra-

nald, který zároveň osobně zastal trojroli Jana Žižky z Trocnova, Sybilly a českého bratra. Pro zajímavost, úloha jiného velikána, Jana Amose Komenského, připadla pozdějšímu známému komikovi Čeňku Šléglovi. Bohužel, film trpěl faktografickými omyly, byl vícekrát přepracován a nikdy se do distribuce nedostal. Zapomenuta je dnes i bláznivá veselohra Velká filmová loupež (1986) s dvojicí Kaiser – Lábus, který režíroval guru novodobé české parodie Oldřich Lipský. Snímek se také příliš nepovedl, vznikl v podstatě coby maxireklama na výstavu ke čtyřiceti letům československého znárodněného filmu. Za zmínku stojí jen proto, že se v něm díky vynálezu superholografu objevovaly postavy z filmů...včetně celého zástupu vyjukaných, divokých táboritů z Husitské trilogie Otakara Vávry, kteří během jízdy eskalátorem v metru mávali sudlicemi a cepy.

Husitskému hnutí patřil i první československý barevný film, natočený v roce 1947, Jan Roháč z Dubé. Titulní postavu ztvárnil Otomar Korbelář v rekovném duchu. Scénář podle stejnojmenné divadelní hry Aloise Jiráska režíroval tvůrce četných dosud populárních meziválečných komedií Vladimír Borský, vl. jménem Vladimír Fuchs. Pravda, veselé filmy se Borskému dařily lépe; Jan Roháč stůně na patetickou teatrálnost a doslovnost. Uškodily mu navíc zásahy a zkrácení pro novou distribuci v 60. letech, takže působí nejen strojeně, ale také nepřehledně a zmatečně. Přitom námět je mimořádně silný, i dnes aktuální – už kvůli historickým okolnostem, které rozhodně nelze označit jako standardní (podivně dlouhé dobývání nepřilíš pevného hrádku a drastický osud obránců).

Po již zmíněné Vávrově trilogii v padesátých letech následovaly dva snímky, zejména vynikající, ne zcela doceněná Spanilá jízda (1963). Je pod ní podepsán jako režisér a scenárista Oldřich Daněk, autor historických dramát a románů před lety hojně čtených (Král utíká z boje). Do jeho tvůrčího portfolia patří film Dva na koni, třetí na oslu, který klade podobné znepokojivě „nekorektní“ etické otázky jako Spanilá jízda. Příběh mladého zemana (Petr Kostka), jemuž o svatební noci křižáci unesou nevěstu a on pak dlouhou dobu hledá pomstu, je vystavěn na osnově westernu. Navzdory rámci velkofilmu se příběh minimalisticky koncentruje na psychologii postav, zvraty jejich osudů ve víru válečných událostí; klade sžíravé otázky o odplatě, smíru, ceně boje za pravdu – a posunu lidských hodnot.

Poslední skutečný návrat k dobám husitských bouří přinesl tvůrce filmů pro děti a mládež Milan Vošmik v adaptaci románu Josefa Františka Karase Na Žižkově válečném voze (1968) – v zahraničí promítaný pod názvem Ondras fight for freedom. Byť se nejedná o veledílo, na rozdíl od některých současných historických filmů pro mládež snímek dbá na dobové realie (poradcem byl tak jako u Vávrovy trilogie odborník na středověké válečnictví Eduard Wagner) a způsob mluvy ve snaze zprostředkovat autentickou atmosféru... aby ji vzápětí zničil beatovým hudebním doprovodem.

V dobrodružném příběhu o zemanském synkovi Ondřejovi z Kolče (Josef Filip, známý ze série o panu Tau), který s pomocí o málo staršího přítele (Jan Kraus) vysvobozuje zraněného otce ze zajetí, vystupuje plejáda slavných českých herců. Pamětníci ocení scénu, v níž patnáctiletý budoucí moderátor Jan Kraus buší do osmnáctiletého budoucího režiséra Karla Smyczka v úloze zrádného Kuna. Na chvíli film

představí i Jana Žižku (general Zizka of Trocnov), avšak pouze na úrovni symbolu, třebaže adekvátně ztvárněného Iljou Prachařem.

Dál vypátráme leda záznam divadelního loutkového představení Jan Žižka u hradu Rábí z roku 1972 (režie Karel Brožek, Svatava Šimonová). Přidejme několik třiminutových dílů večerníčku Dějiny udatného českého národa, projekt České televize – „procházka českou historií“. V pokračováních s čísly 43 a 44 Husité v boji za pravdu a Husité proti všem se objeví Žižka v typické kožešinové čapce, šedovlasý, s klípcem, kníry a palcátem. Ačkoliv vystupuje na vsutku drobném prostoru, výtvarně i režijně byl pojat jako výrazná postava, jež vzbuzuje úctu, důstojná a rozhodná.

Na portálu youtube.com existuje ještě kratší, rovněž kreslený filmeček Jan Žižka z dílny magni.tv. Sugestivně předvádí bitvu u Sudoměře, v níž trocnovský vítěz budí dojem nanejvýš hrozivý a válečnický. Zbývá dokumentární film Blind Courage: Unique Genius of Jan Zizka ze studia Vision Video v režii Jerryho Griffitha (2013), tvůrce dalšího dokumentárního filmu věnovaného husitským Čechům Truth Prevails: The Undying Faith of Jan Hus.

Zmínku v souvislosti s husitským obdobím si zasluhuje technologicky a graficky převratná počítačová hra Kingdom Come: Deliverance. Působí mimořádně realisticky, více než jakýkoliv film. Odehrává se v roce 1403 a zachycuje období, kdy se Václav IV. navrácí ze zajetí, zatímco zemí, kterou dosud ovládá arogantní král Zikmund, zmítají boje mezi znesvářenou šlechtou. Je obdivuhodným dílem české skupiny Warhorse Studios s. r. o., jejíž webové stránky odkazují přímo na Jana Žižku a jezdeckou sochu na Vítkově. Vývoj hry financují fanoušci sami; měla by být dokončena v příštím roce.

Husitská trilogie

Všechno začalo tím, že rádoby komunistický režim, který se dostal k moci v roce 1948, potřeboval navázat na historické tradice. Výborně se k tomu hodili husité a spisy Aloise Jirásky, kterého si tehdejší ministr školství a kultury Zdeněk Nejedlý velice vážil. Ovšem vměstnal Mistrův odkaz do krabice marxistické filosofie a jeho dílo tak deformoval – i s dopadem na další generace čtenářů. Jirásek věřil ve svobodu člověka a sociální rovnost, podle komunistické ideologie prezentované výhradně jako zápas proti feudální a buržoazní kořistnické nadvládě.

V roce 1948 odstartoval Zdeněk Nejedlý tzv. „jiráskovskou akci“ za významné podpory Klementa Gottwalda a ministra informací Václava Kopeckého. Sociální a národní pojetí husitství v lidově revolučním stylu tak poznamenalo ambiciózní projekt Husitské trilogie zkušného režiséra Otakara Vávry. Ovšem osudy velkolepě produkovaných snímků rovněž poznamenaly zvraty moderních dějin.

Husitská trilogie zahrnuje příběh Jana Husa (1954), Jana Žižky (1957) a adaptaci Jiráskova románu Proti všem (1958). Vávra si přizval ke spolupráci vybraný tým specialistů a umělců: výtečného kameramana Václava Hanuše, výtvarníka Jiřího Trnku, který vytvořil podle dobových předloh přesné kostýmy, kouzelníka filmové hudby Jiřího Srnku. Odborné poradenství zastávali vynikající znalec středověkého a gotického umění Václav Mencl a historik Josef Macek, tehdy přesvědčený ofenzivní

marxista, mnohem později autor ceněného díla Jagellonský věk v českých zemích (2001–2002). Na přesvědčivost válečných reálií dohlíželi vojenští historikové Jan Durdík a legendární Eduard Wagner, podplukovník jezdeckta a tvůrce nepostradatelných encyklopedií, který řídil průběh bitev.

Vávra tenkrát zahájil svoji mnohaletou úzkou spolupráci se spisovatelem, dramatikem a scenáristou Milošem Václavem Kratochvílem, kterou ukončila až literátova smrt v roce 1988. Scénáře trilogie z husitského období vznikly jako jejich společné dílo. Všechny tři díly byly komponovány dějově nezávisle, v historických a ideových souvislostech vytvářely komplexní umělecký obraz. Měly vycházet jednak z Jiráskových beletristických prací, jednak z Kratochvílových románů.

Objevily se však překážky dramaturgické – například Jiráskova hra Jan Žižka nebyla vhodná jako předloha, protože se odehrává až po ději epopoje Proti všem, v době, kdy již Jan z Trocnova buď úplně nebo převážně pozbyl zraku; krom toho by bylo nemožno v ději využít divácky atraktivní a historicky důležitou bitvu u Sudoměře. Další nástrahy přineslo nevyhnutelné schvalovací řízení, které do scénářů vneslo leckdy masivní změny.

Úvodní část Jan Hus byla vystavěna námětově ze stejnojmenného Jiráskova dramatu, více však převzala ze zamýšlené ale nedokončené Kratochvílovy trilogie, kterou situoval do počátku 15. století (navazovala rovněž na jeho dříve oblíbený román Král obléká halenu). Jednalo se o knihy Pochodeň (1950) a Mistr Jan (1951), v nichž autor představuje Husa jako hluboce věřícího člověka. Naproti tomu Hus filmový připomíná lidového kazatele, tribuna lidu – i když jeho proslovy nabývají v dnešním světě nové aktuálnosti a britkosti.

Podle pamětníků schvalovacího řízení se tehdejší ministr informací a člen předsednictva ÚV KSČ Václav Kopecký zhroutil: „Ježíšmarjá, lidi, co jste to provedli! Vždyť ten Hus tam vypadá jako kněz!“ Vávra Kopeckému namítl, že Hus byl knězem a jeho talár představoval oficiální oděv rektora Univerzity Karlovy. Kopecký se rozčílil: „On tam pořád říká: Boží pravda! A ještě se při tom kouká do nebe! Prosím vás, co je to pravda? Nesmysl! Čí pravda? Není ten Kratochvíl náhodou evangelík? Hus musí říct: pravda lidu!“

Podobných zásahů bylo mnohem více. Film byl u nás přijat s nadšením, na mezinárodním filmovém festivalu v Benátkách ho však odmítli na základě intervence Vatikánu.

Následující část trilogie musela zdůraznit úlohu druhé nejslavnější osobnosti, Jana Žižky z Trocnova, a přitom chronologicky vylíčit vývoj husitské revoluce od vykořisťování bédných, šíření Husova učení, pouti na hory, osvobození žen díky sociálním a náboženským přeměnám, pražské bouře a defenestrace, až po založení Táboru. Na základě jiráskovských tradic je Žižka zobrazen jako neohrožený bojovník, tvrdý, ale moudrý vojevůdce. Oba scenáristé vycházeli z odborných studií, Husitské kroniky Vavřince z Březové, kroniky Bartoška z Drahonice, jako základ posloužilo obsáhlé pojednání Jan Žižka od Václava Vladivoje Tomka.

Ačkoliv ústřední role připadá Žižkovi, Nejedlý si přál, aby se většího prostoru dostalo také radikálně orientovanému Janu Želivskému, „revolučnímu vůdci pražské chudiny“. Postava prosté a čisté Johanky (půvabná Marie Tomášová) dějově navazuje obě filmové části, stejně jako účast Žižky, jenž na konci úvodního snímku přísá-

há věrnost Husovu odkazu. Ideje Mistra Jana se v průběhu narativně pojatého filmu přetavují v „hmotnou sílu“, vůli a bojovou připravenost lidu.

V té době už Vávrovy husitské filmy stihla první kritika. Po rigidních ideologických zásadách do scénářů se začaly nosit antischematické a antidogmatické názory jako důsledek závěrů XX. sjezdu KSSS. Režisérovi předhazovali „mánii velkých pláten“ (na ně je česká filmová kritika v kontextu tuzemské tvorby alergická dodnes), podbíživost autoritám i publiku, „oficiózní historismus“ a „ilustrativní nudu“.

Jenže točit historické velkofilmy, které by měly zachytit zlomovou dobu v plné šíři, nelze bez velkorysého přístupu, chtě nechtě určité monumentality a patriotismu, bez uměřeného, poctivého patosu – protože ty události ve své podstatě takové byly, všechny tyto přívlastky v sobě obsahovaly – a bez patřičně rozmáchlé výpravy i režie... Vávra této zásadě vyšel plně vstříc obzvláště v závěrečné části trilogie. „Úžasně, věrné repliky dobývacích strojů, rekonstrukce architektury, monstrózní kulisy postavené často jen pro pár krátkých záběrů, spousty opravdu hořících domů, dechberoucí kostýmy a stovky, stovky jezdců a statistů, žádné 3D klony...“ (soudobý komentář k filmu Proti všem).

Volba předlohy ke třetímu snímku byla jasná: Jiráskova trilogie Skonání věku, Kruciata a Boží zástup, která byla publikována pod společným názvem Proti všem na přelomu roku 1892 a 1893. Tady ovšem vyvstala nová nesnáž, přesahující ideologické úpravy Jiráskova textu. Zná ji každý filmař, který se pokouší vecpat do byt dlouhometrážního snímku obecně známou a rozsáhlou předlohu. Došlo k drobným úlitbám v posunu historicky daných skutečností i ve vylíčení některých protagonistů – to vše v zájmu dramatické ucelenosti a údernosti filmového příběhu.

Znovu se objevovaly připomínky: ilustrativnost, nedostatečná individualizace vedlejších aktérů. Jaroslav Boček, sám filmař, scenárista a spisovatel, vyslovil drtivý odsudek: jestliže Jan Hus obsahoval několik životných, lidsky jímavých scén, následující dva filmy se zužují na prezentaci faktů. „Pečlivá, ale chladná rekonstrukce umrtvila dramatický nerv.“ K tomu je nutno podotknout, že Vávra sám označoval trilogii jako hraný dokument.

Avšak když se podíváme na světovou kinematografii té doby a historické velkofilmy, které tehdy vznikly, stěží najdeme dílo, kterému by se z přísného dnešního hlediska nedalo nic vytknout – a to ani nebudu pitvat úděsného Čingischána s Johnem Waynem v titulní roli.

Je pravda, že obraz husitské revoluce deformovala interpretace v duchu marx-leninistické dialektiky a obrozeneckých stereotypů. Ale jak už bylo zmíněno, politické objednávky, aktuální komentáře, souvislosti, naděje a strachy stojí u kolébky drtivé většiny umělecké tvorby – u nákladných historických velkofilmů určených davům diváků tím spíše.

Podle nedávné internetové ankety je Vávrova (a Kratochvílova) Husitská trilogie pokládána téměř beze zbytku za skvělý, dodnes nepřekonaný filmový počín s nezbytnou úlitbou režimu.

Vávrovi a jeho týmu se však přesto podařilo něco nadčasového, co neztrácí sílu ani ve formě filmové reprodukce. Největší klad projektu není vázán na nepopíratelné kvality snímků samotných, nýbrž na hypnoticky působící ozvěnu, kterou přinesl z oněch dávných časů: jejich nesmrtelnou víru a odhodlání.

Válečník nejen na stříbrném plátně

Tak jako zůstává dramatická a významná husitská éra nevytěžena kinematografií (ostatně i dalším zlomovým momentům z naší starší historie zůstává osmá Múza dost dlužná), ani Janu Žižkovi se nedostalo odpovídající pozornosti z pozice děj-otvorné historické postavy, ani reálného člověka s neobvyklým osudem. Jeho příběh obsahuje pasáže z historického hlediska nedořešené a zároveň dramaturgicky lákavé. Ozbrojené pŕtky a záškodnické akce na území jižních Čech a Moravy, účast v českém kontingentu, který vyrazil na pomoc polskému králi při střetnutí s řádem německých rytířů, smrt jeho tehdejšího velitele Jana Sokola z Lamberka, válčení ve Francii, Sasku, Dánsku a Uhrsku (možná skutečné, ovšem nedoložené), a překvapivý postup mezi vůdce hnutí.

V oně hrstce hraných i animovaných snímků funguje Jan Žižka tak trochu jako deus ex machina. V Janu Husovi se zjev krátce při kázání v Betlémské kapli a pak na závěr, v adaptaci Proti všem vynikne především v klíčové pasáži bitvy na Vítkově. Vždy zosobňuje rozvahu, válečnický důvtip, neohroženost, racionalitu. Jenže neochvějnost starého vojevůdce vplývá v majestátní sošnost. Tato výtka zahrnuje i jediný film, v němž připadá Janu z Trocnova hlavní úloha, prostřední díl Husitské trilogie.

V době natáčení Vávrova opusu bylo Zdeňku Štěpánkovi, který se zhostil dvojrole Žižky a Husa, zhruba tolik let jako Janu Žižkovi; narodil se totiž v roce 1896. Není pochyb, že do svého projevu vložil veškerou energii, talent a herecký um. Od premiéry filmů po dnešek zazněly přecetné pochvalné ohlasy... ale také leckterá kritika, kterou je nutno uvést k ozřejmění slabin Žižkova uměleckého portrétu.

Bohuslav Březovský mnil v časopise Film a dějiny: „...je to chodící legenda, ožívá, byť dokonalá maska, bez vnitřního života, bez konfliktu a bez rozporů.“ O půl století později (2007) usuzuje redakce portálu dokina.tiscali.cz: „Husa i Žižku ztělesnil Zdeněk Štěpánek s odosobněnou pompézností, jako kdyby navazoval na ještě němého Svatého Václava. Jeho hrdinové mají za všech okolností pravdu a nepochybují o ní.“ Anebo, jak prostořece poznamenává současník v internetové diskusi: „V monumentální neživotnosti vyniká především Žižka, u kterého je jediným zdrojem vzrušení otázka, upadne-li či neupadne Štěpánkovi latexový nos.“

Dalo by se diskutovat o negativním názoru jak na profil hrdiny utvořený scénářem a režii, tak na výkon jeho představitele, jinak vždy oceňovaného. Za ne zcela spravedlivé výhrady může zčásti odlišné pojetí filmové estetiky posledních dvou dekád. Pro jistou monolitičnost Žižkovy postavy by se našlo logické a reálné vysvětlení. Člověk, zejména v blížícím se stáří, utlumí některé méně silné povahové rysy, potlačí zájmy a soustředí se na cíle, kterých ještě chce dosáhnout – zejména pokud tato realizace, tato (spolu)účast na určitém dění pohlcuje veškerý jeho aktivní život.

Další daň si vybral už zmíněný způsob, jakým Jan Žižka vznikal – excerpací dobových pramenů a úpravou historicky podložených faktů. Kroniky a záznamy nazírají Jana z Trocnova s odstupem, ať se záští, jako je tomu v Historii České u Enea Silvia Piccolominiho, nebo naopak s úctou jako u Vavřince z Březové. Žižkova osobnost v nich jakoby vyzařuje do okolí, interaguje s ním i v přímé deklaraci svého náboženského a morálního přesvědčení. Cokoliv nadto, úzce osobní a niterné, až na velmi

řidké a sporné výjimky uzavírá před světem. Pak ovšem postava Jana Žižky bude jen stěží procházet vývojem, protože ani historické události samy nějaké výraznější psychické zvraty nenaznačují. Vnitřní konflikt se ve filmu vyskytne pouze ve scéně, kdy Žižka váhá mezi poslušností králi a imperativem svědomí.

A pak, samozřejmě, zasáhl svým podílem ideologický imperativ, ve snímku Jan Žižka nejnápadněji z celé trilogie. Původně měl nést název *Kdož jste boží bojovníci*; byl přejmenován kvůli nevhodnému náboženskému podtextu. Josef Macek také zastával pojetí Žižky jako představitele „měšťansko-šlechtické“ opozice. Tvůrcům se podařilo prosadit vizi tradiční, kterou v 19. století zastával historik V. V. Tomek – ovšem s povinnou stylizací levicového revolucionáře, vůdce chudých a utlačovaných.

Lineární děj Jana Žižky nejvíce odpovídá pojetí dokudramatu tak, jak je dnes chápáno a objevuje se například v nedávném televizním životopise *Metoděje a Konstantina*. Přesto nepostrádá dramatický náboj a navzdory výhradám je diváky hodnocen jako velkolepé dílo s vynikajícím Zdeňkem Štěpánkem. Závěrečná bitva u Sdoměře, precizně natočená v historicky daném místě a dokonce i odpovídající roční době, se řadí mezi nejlépe a nejpůsobivěji natočené válečné scény své kategorie.

Dramatický potenciál, který nabízí filmařům život Jana Žižky z Trocnova, se zřejmě v dohledné době dočká vzkříšení. Projekt za více než 80 miliónů korun počítal s uvedením snímku do kin už v letošním létě, ale realizace bude, zdá se, náročnější. Není divu, protože připravovaný historický velkofilm *Jan Žižka* psanec zahrne bitvy, politiku vnitřní i zahraniční, intriky, boje o moc mezi drobnou šlechtou, velmoži, vládci a duchovenstvem, papežský rozkol a faktickou občanskou válku v českém království, zrady, nebezpečí, mučení, lásku, odplatu.

Film podle námětu Marka Dobeše a scénáře Petra Boka produkuje společnost J. B. J., kterou vlastní rodina Jáklových. Natáčení bude probíhat v historických lokalitách jižních Čech i na Pražském hradě. Režie se chopil Petr Jákl jr., který je podepsán pod thrillerem *Kajíněk* a hororem *Ghoul*. Pro autora námětu i pro režiséra představují husité a zejména Jan Žižka z Trocnova „srdeční záležitost“. „...já osobně ho vnímám hlavně jako příběh člověka, který šel za svým cílem a byl pro jeho dosažení schopen obětovat cokoli. Film bude vyprávět o vlastních pravidlech, zásadách, hrdosti a nutnosti být se za to, čemu věříme. Což je sdělení pro naši dobu,“ sděluje Petr Jákl jr.

Takto slibně zní anotace: „Film inspirovaný skutečným příběhem jednoho z největších vojevůdců své doby, nikdy neporaženým Janem Žižkou z Trocnova, který se stal díky svým činům legendou. Evropa na konci 14. století. Vše, co vybudoval Karel IV., císař římský a český král, se rozpadá. Staleté pořádky se otřásají v základech. Císařův syn a nástupce Václav IV. je příliš slabým panovníkem do takové doby. Přední magnát v zemi, pan Jindřich z Rožmberka, pohlcuje dvorce svobodných zemanů jeden po druhém. Ale jeden se mu postaví. Coby nájemný rytíř se bil za jiné, teď bere do ruky zbraň, aby hájil vlastní práva a pomstil se. Jeho jméno je Jan Žižka.“

Těšili bychom se... Otázka je, zda nepůjde o druhý extrém, poplatný soudobému vkusu a zálibě v akčních vyprávěních, přičemž krev, drsné výjevy, kostýmy a bojové scény budou souhrnem položek, které odpovídají realitě pozdního středověku –

ale už nikoliv jednání aktérů příběhu, motivy jejich pohnutek, chování dané dobou a kulturou. Nepochopíme tehdejší lidi, pokud z jejich uvažování a cítění škrtneme Boha. Bez duchovní pečeti doby, ať už ji v průběhu věků tvořilo cokoliv, se oživení minulosti mění v maškarádu. Přejme tedy filmařům zdar...

I když nemáme šanci poznat Žižkovu skutečnou osobnost mimo politické, vojenské a náboženské střety, věřme, že se podaří Jana Žižku představit v jeho nejvlastnější podobě jako respektovaného vůdce, muže, který se nenechal zkorumpovat – na rozdíl od mnohých, neopustil vytyčenou cestu a nezradil své přesvědčení. Jen jako drobnou tečku na závěr nemohu neuvést výrok mladé debatérky na filmovém portálu: „Žižka jako vysloveně kladný hrdina, rozumný a skvělý stratég, který se umí dojmout? To musel být ale Chlap!“

PhDr. Františka Vrbenská
spisovatelka

Výběrová bibliografie použité literatury

- Petr ČORNĚJ: Světla a stíny husitství. Praha 2011.
- Richard DOSTÁL: Žižka. Byl lapkou na panství rožmberském? České Budějovice 2014.
- Miloš DRDA – Zdeněk VYBÍRAL (edd.): Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách. VI. Mezinárodní husitologické sympozium, Tábor 12. – 14. října 2004. Husitský Tábor. Supplementum 3. Tábor 2007.
- Karel GUTH: Žižka ve výtvarném umění. In: Sborník Žižkův, 1424–1924: k pětistému výročí jeho úmrtí. Praha 1924.
- Frederick G. HEYMANN: John Žižka and the Hussite Revolution. Princeton 1955.
- Miroslav IVANOV: Kdy umírá vojevůdce. Praha 1983.
- Jiří KEJŘ: Husité. Praha 1984.
- Jaroslav PÁNEK: Současné reinterpretace českých dějin. Mýty o minulosti. In: Spory o dějiny III. Praha 2000.
- Josef PEKAŘ: Žižka a jeho doba. Praha 1992.
- František ŠMAHEL: Jan Žižka z Trocnova. Praha 1969.
- Josef SCHNEIDER: Jan Žižka a Tábor. K 550. výročí úmrtí Jana Žižky vydalo Muzeum husitského revolučního hnutí v Táboře. Tábor 1974.
- Wácslaw Wladivoj TOMEK: Jan Žižka. Praha 1879.
- Otakar VÁVRA: Paměti aneb moje filmové 100letí. Praha 2011.
- Emanuel VLČEK: Jan Žižka z Kalichu a antropologicko lékařský průzkum tzv. časlavské kalvy. Praha 1981.

Stopa Jana Žižky v dějinách moravského královského města Uničova

Nejnámější tažení hejtmana Jana Žižky z Trocnova v době husitské revoluce se odehrála v Čechách. Morava nebyla dlouho oblastí jeho hlavních aktivit. Na jihozápadní Moravě se Jan Žižka ovšem pohyboval v období předhusitském, v prvním desetiletí 15. století, v dobách své záškodnické války proti Rožmberkům. Jako legendární husitský hejtman se Jan Žižka vrátil do Moravského markrabství teprve v posledních letech svého života. Žižkovo vojsko prošlo Moravou až na podzim roku 1423. Po urovnání konfliktu mezi husity v roce 1424 ujednala husitská vojenská uskupení novou výpravu na Moravu. Jan Žižka však již toto své další moravské tažení nedokončil. V táboře u Přibyslavi 11. října 1424 podlehl onemocnění lymfatických uzlin¹, jehož příčinou byl patrně neléčený zánětlivý proces nebo otrava. Jméno Jana Žižky se však v souvislosti s Moravou přece ještě objevilo v jiném kontextu. O dva roky dříve se s ním setkáváme v rámci dějin moravského královského města Uničova.² Nejedná se ovšem o jeho přímý pobyt, jde o jeho nepřímý zásah prostřednictvím dopisu. Abychom si mohli tuto krátkou epizodu ze života Jana Žižky přiblížit, musíme se nejprve seznámit s jejími širšími souvislostmi.

Po krutých porážkách první křížové výpravy v roce 1420 se král Zikmund uchýlil na Moravu. Protože si byl vědom strategického významu středomoravských královských měst pro své další válečné operace, zplnomocnil listinou, datovanou 30. března 1421, olomouckého biskupa Jana Železného výkonem rozsáhlých pravomocí nad Uničovem, Olomoucí a Litovlí po dobu, kterou hodlal strávit mimo Moravu. Biskup směl zejména sesazovat tamější vojenské hejtmany, mohl obnovovat městské rady a ovládal i rozsáhlé území královské honitby v lese Doubrava. Tyto plné moci byly rozšířeny o právo jménem krále stíhat škůdce církevního majetku.³ Král Zikmund zároveň využil své návštěvy Olomouce v dubnu roku 1421 k tomu, aby si zavázal obyvatele Uničova, když opět potvrdil Uničovu všechna jeho starší privilegia.⁴

V červnu roku 1421 Čáslavský sněm odmítl přijmout Zikmunda za krále, a tak musela dříve či později otázka jeho legitimacy řešit i moravská šlechtická obec. Na sklonku léta téhož roku připravoval Zikmund při svém pobytu v Uhrách další tažení do českých zemí a čelil zároveň tureckému vpádu. Druhá křížová výprava, organizovaná kurfiřty, zatím operovala bez přímé Zikmundovy účasti v severních Čechách, její postup však uvázl na Žatecku. Poté, co v září roku 1421 sjednal sňatek své dcery Alžběty s rakouským vévodou Albrechtem V., se Zikmund konečně opět odhodlal k přesunu na Moravu, kde

¹ Josef Válka: Husitství na Moravě. Náboženská snášenlivost. Jan Amos Komenský, Brno 2005, s. 66–74.

² Celá epizoda je podrobně popsána v monografii: Uničov, historie moravského města, Uničov 2013, s. 84.

³ Regesta imperii XI/1 1896–1897, č. 4495, s. 317; Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, Metropolitní kapitula Olomouc, Listiny, A III c 16, inv. č. 383, 1421, listopad 18., Brno, Zikmundovo pověření biskupovi Janovi ke stíhání škůdců.

⁴ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc, Archiv Města Uničov, Listiny, inv. č. 21, 1421, duben 23., Zikmundovo potvrzení privilegií Uničova.

zahájil kampaň proti moravské kališnické šlechtě.⁵ 17. listopadu 1421 uzavřeli účastníci sněmu v Brně pod Zikmundovým nátlakem dohodu o dodržování zemského míru (landfrýd) na pět let, odřekli se husitismu pod sankcí hrdelního trestu při porušení slibu, obnovili přísahu věrnosti a po rozřešení, uděleném papežským legátem kardinálem Brandou a olomouckým biskupem Janem Železným, byli znovu přijati do lůna katolické církve.⁶ Zikmundovo úsilí o potlačení husitství na Moravě však vzalo za své po jeho drtivé porážce od českých husitů na přelomu let 1421–1422 ve východních Čechách.⁷

Město Uničov bylo součástí protihusitské koalice až do jara roku 1422, kdy se na Moravě objevil v čele svého vojska litevský kníže Zikmund Korybutovič, synovec polského krále Vladislava, který právě zahajoval tažení do českých zemí, aby zde v součinnosti s husity hájil zájmy litevského velkoknížete Vítolda. Po neúspěšném pokusu o dobytí Olomouce zaútočil kníže Korybut na Uničov. Jeho obránce zjevně zastihl nepřipravené, protože se mu podařilo město rychle obsadit.⁸ Faktem je, že kníže Korybut v Uničově poprvé veřejně přijal „velebnú svátost, tělo a krev Pána Ježíše Krista, pod obojí způsobú“ podle husitského obyčeje. Kníže porušil církevní normu tak demonstrativním způsobem především z politických důvodů.⁹

Dochované záznamy ze Starých letopisů českých o této záležitosti lze též interpretovat jako nepřímé svědectví o tom, že Korybutovo vojsko Uničov vyplnilo a vypálilo. Vyznívá tak ostrá výměna názorů, která proběhla mezi knížetem a hejtmanem Janem Žižkou. Poté, co Zikmund Korybutovič písemně vyzval Jana Žižku: „aby země nehubil a neplenil“, zaslal mu husitský hejtman ostrou odpověď, nazýváje ho „knížetem vražedným a paličem prokletým“. Zdeněk Nejedlý, ještě jako mladý husitolog píšící heslo o Korybutovi do Ottova slovníku naučného, právě v této invektivě viděl ohlas dobytí Uničova Korybutovým vojskem.¹⁰ Stejný pramen sice říká, že se kníže Korybut a hejtman Jan Žižka posléze smířili a kníže pak nazýval hejtmana „otcem“ a Jan Žižka jeho „synem“, ale předchozí výměna názorů trvale dokládá Žižkovu přísnost a neústupnost, které zjevně patřily k výrazným rysům jeho povahy.

PhDr. Bohdan Kaňák, Ph.D.

ředitel Zemského archivu v Opavě
- Státního okresního archivu v Olomouci

⁵Josef Válka: Husitství na Moravě. Náboženská snášenlivost. Jan Amos Komenský, Brno 2005, s. 27–30; UB I 1873, č. 147.

⁶Archiv český X. 1890, B VII. Sněmy moravské, s. 246–250.

⁷Petr Čornej: Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. V. 1402–1437, Praha, Litomyšl 2000, s. 305–311.

⁸František Hrubý: Severní Morava v dějinách, K vydání připravil Jindřich Šebánek, Brno 1947, s. 165–166; František Šmahel: Husitská revoluce, 3. díl, Kronika válečných let. Praha 1996, s. 122; Jaroslav Mezník: Lucemburská Morava 1310–1423, Praha 1999, s. 423, pozn. 47.

⁹Staří letopisné čeští od roku 1378 do 1527, Scriptorum Rerum Bohemicarum Tomus III., edd. František Palacký, Praha 1829, s. 52, č. 123; František M. Bartoš: Kníže Zikmund Korybutovič v Čechách, in: Sborník historický VI, 1959, s. 181; František Šmahel: Husitská revoluce, 3. díl, Kronika válečných let. Praha 1996, s. 132, 147.

¹⁰Ottův slovník naučný XIV., Praha 1899, heslo „Korybut“, šifra ZNjý, s. 902; o plenění Uničova Korybutem hovoří též Tomáš Jan Pešina z Čechorodu: Mars Moravicus, I. Pars, Pragae 1677, s. 479.

Slovo závěrem

! kdybychom se chtěli své minulosti odříci, zůstává naší minulostí... nejsme myslitelní bez svých dějin."

O. A. Funda

Se svou minulostí se musíme nějakým způsobem vypořádat. Stále znovu filosofujeme, uvažujeme, píšeme dějiny, i když právě nedošlo k žádným novým faktografickým zjištěním na pojednaném dějinném úseku. Při líčení historie jde totiž zároveň o naši minulost a naše vlastní sebepochopení. Odborníci upozorňují, že právě proto, že jsme si vědomi toho, že žádná naše informace není absolutně objektivní, můžeme a musíme usilovat o co nejvyšší míru nezaujatého zkoumání, o co největší míru objektivity. Měli bychom se snažit o to, abychom zvolené téma co nejadekválněji uchopili. Podle filosofa O. A. Fundy být práv tématu, to v našem případě znamená pojednat o křesťanství s maximálním úsilím být práv tomu, jak křesťanství samo sobě rozumí. Musíme usilovat o co nejvíce mnohotvaré, co nejdynamičtější a nejplastičtější postizení skutečnosti. Absolutně objektivní informace je ovšem iluze. Na druhé straně platí, že zřeknout se úsilí o co nejobektivnější informaci je – řečeno s K. Popperem – zradou intelektuálů na rozumu a lidstvu. To znamená, že vědeckost usiluje o co největší přiměřenost. Jedná se o stálé dobrodružství, jde o neukončenou dialektiku lidského poznávání. Abychom skutečnost postihli, snažíme se z ní vystoupit a přece z ní nikdy zcela vystoupit nemůžeme.

Dejme slovo jinému filosofovi, K. Chvatíkovi, který připomíná: „*Člověk je utvářen lidskými dějinami, ale jeho život je současně ohraničen jeho zrozením a smrtí. Žije jenom nepatrný úsek lidských dějin, rodí se do určitých společenských vztahů, které dědí hotové, do konkrétního historického času, který si nemohl zvolit. Je vymezen společenskými a historickými vztahy, jež jsou plodem činnosti nesčetných generací a jež sám přetváří jen nepatrně.*“ O. A. Funda spřízněně dodává, že si člověk nepamatuje svůj počátek a nemůže vyprávět o svém konci. Je bytostí nesmírně omezenou a podmíněnou. „*Je omezen místem a časem svého narození. Je omezen komplexem vztahů k prostředí, v němž se nachází. A tento podmíněný a omezený člověk, biologicky tak choulostivý a bezbranný, je zároveň nejpozoruhodnějším jevem v přírodě. Je schopen myšlení, sdílení, citů, naděje. Proniká k tajemství života i vesmíru. . .*“

Že bytí člověka je bytí dějinné zdůrazňoval mnohokrát teolog a filosof Wilhelm Dilthey. Dříve než studujeme dějiny, sami jsme historickými bytostmi a jen proto, že jimi jsme, můžeme také dějiny pochopit. Je zajímavé, že ten, kdo historii zkoumá, ten ji také tvoří. Dějinnost tak znamená především vyloučení nezáúčastněného pohledu vnějšího pozorovatele, vždy už znamená vymezení vlastního postoje. Vždy se znovu vědomě podrobujeme novým zkouškám dějinné legitimacy. Chceme porozumět sami sobě, svému křesťanskému vnímání a hodnocení, svým dějinám a jejich přesahu. A pod tímto úhlem nahlížíme i na osobnost vynikajícího vojevůdce a Božího bojovníka Jana Žižky, který patří do galerie významných postav našich dějin.

PhDr. Olga Nytrová

